

УДК 333.9

Комендант О. В.*

ВПЛИВ ІНТЕГРАЦІЙНОГО УГРУПУВАННЯ НА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ КРАЇНИ В УМОВАХ НОВОЇ ЕКОНОМІКИ

В умовах динамічного розвитку інформаційної економіки, що підкріплена ситуацією глобальної пост-кризової нестабільності відокремлене функціонування економіки окремої держави виявляється майже неможливим. Обов'язковою вимогою нових умов є наявність підтримки країні із зовні. Суб'єктами такої підтримки можуть виступати як міжнародні організації глобального характеру так і сусідні країни. В продовж ХХ століття механізмом цієї підтримки стало об'єднання країн у різного роду інтеграційні об'єднання. Поштовхом цього процесу стало перше ефективне інтеграційне угруповання трьох країн Західної Європи – Бенілюкс. Стаття присвячена визначенню основних складових впливу інтеграційного угруповання на економічне зростання країни в умовах нової інформаційної економіки, що передбачило здійснення емпіричної перевірки динамічних та статичних ефектів створення митного союзу Бенілюкс.

Ключові слова: інтеграційне угруповання, нова економіка, Бенілюкс, економіка знань, динамічні та статичні економічні ефекти, інформаційне суспільство, гуманний капітал.

In the conditions of the dynamic development of informative economy, which is supported by the situation of global post-crisis instability the separated functioning of economy of the single country, appears almost impossible. The obligatory requirement of new terms is a presence of support a country from outward. The subjects of such support could be any international organizations of global character or nearby countries. The mechanism of such support became different types of integration associations in the XX -s. The Benelux as the first integration associations of three countries of Western Europe became the shove of this process. This article is devoted to determination of the main parts of impact of customs union on economic development of a country under new economy. Empiric tests of dynamic and statistic economic effects of Benelux customs union are examined.

Key words: customs union, new economy, Benelux, knowledge economy, dynamic and statistic economic effects, intellectual capital, digital society, human capital.

В условиях динамического развития информационной экономики, что усилена ситуацией глобальной пост-кризисной нестабильности обособленное функционирование экономики отдельной страны становится практически невозможным. Обязательным требованием новых условий является поддер-

* кандидат економічних наук, асистент кафедри міжнародної економіки економічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

жка извне. Субъектами таковой поддержки могут быть как международные организации глобального характера, так и соседние страны. В течении XX ст. действенным механизмом такой поддержки стало использование странами интеграционных объединений разного типа. Генератором данного процесса стало первое эффективное интеграционное объединение трех стран Западной Европы – Бенилюкс. Статья посвящена определению основных составляющих влияния интеграционного объединения на экономический рост страны в условиях новой экономики и произведена эмпирическая проверка динамических и статических эффектов таможенного союза Бенилюкс.

Ключевые слова: интеграционное объединение, новая экономика, экономика знаний, динамические и статические экономические эффекты, информационное общество, гуманный капитал.

Постановка проблеми в її загальному вигляді, її зв'язок із важливими практичними завданнями.

Визначальною ознакою сучасного розвитку світогосподарських відносин є загальна зміна світового економічного простору, яка реалізується у формуванні глобальної економічної системи, що будується на базі нових інноваційних технологій. Економічне зростання національної економіки країни відбувається інтенсивним або екстенсивним способом. Об'єднання країн у інтеграційне угруповання розкриває можливості змішаного економічного зростання за рахунок розширення ресурсів країн членів інтеграційного об'єднання. Розміри цього розширення напряму залежать від вихідних умов економічного розвитку країн, що вступають до інтеграційного угруповання. В цьому аспекті виняткової актуальності набуває зворотній вплив інтеграційного угруповання і так звані ефекти утворення митного союзу на прикладі існуючих інтеграційних угруповань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій та невирішені раніше частини проблеми. В останній час в економічній літературі з'являється багато наукових робіт об'єктом дослідження яких виступають доцільність і привабливість зростання економічного потенціалу країни з моменту входження до того чи іншого інтеграційного угруповання. Особливо гостро розглядаються ці питання на терені української наукової доктрини. Підвищена увага до цього що питання посилюється біполярними настроями в Україні взагалі, починаючи від подекуди неоднозначних виступів посадових осіб керівництва країни, наукових робіт провідних наукових установ та дослідженнями окремих науковців. Переваги та недоліки приєднання України як до Європейського так і Євразійського Союзу активно обговорюються, дискутуються та теоретично досліджуються, підтверджуються і спростовуються. Що ж до останніх публікацій з цього напряму то проблеми, пов'язанні з економічною інтеграцією обох напрямків досліджували, зокрема, такі вчені, як В. Базилевич, В. Геєць, В. Мунтіян, А. Філіпенко, С. Фомін, В. Копійка, В. Муравйов, О. Булатова, Т. Татаренко та ін. Серед західних науковців, що досліджують правові аспекти європейської інтеграції третіх країн, зокрема, України, можна виділити А. Левіса, Л. Хофмана, Ф. Мюллера, М. Емерсона, Дж. Мура тощо. Проте, процеси економічної інтеграції підлягають щоденній трансформації, інтеграційні угруповання змінюють правові, економічні доктрини, що відповідно потребує постійного моніторингу.

Метою статті є дослідження механізму впливу міжнародної економічної інтеграції на економічне зростання країни в умовах нової економіки. *Об'єктом* є економічні ефекти

утворення митного союзу. *Предметом* аналізу є емпірична перевірка динамічних та статичних ефектів створення митного союзу Бенілюксу (Бельгія, Нідерланди та Люксембург).

Викладення основного матеріалу. Інтеграційні об'єднання починають активно зміцнюватися та розвиватися з кінця ХХ ст. і поступово займають панівне місце у глобальній економічній системі. В ній з того часу сформувались велика кількість блоків, що перебувають на різних рівнях інтеграційного процесу починаючи з найпростішої Зони вільної торгівлі та закінчуючи економічним союзом. Розглянемо вплив процесів міжнародної економічної інтеграції на країни-учасниці шляхом перевірки припущень динамічних ефектів інтеграційних об'єднань.

В традиційній міжнародній економіці класиками, що досліджували проблему інтеграційних угруповань, вважаються Якоб Вінер та Джеймс Мід. В їх основних роботах «Проблема митного союзу» [1] та «Теорія митних союзів» [2], описуються умови при виконанні яких відбувається розширення обсягів міжнародної торгівлі взагалі та покращується економічний потенціал країни-учасниці зокрема.

Згідно дослідженнями Якоба Вінера митний союз, з більшою вірогідністю, буде сприяти розширенню обсягів вільної торгівлі як в рамках інтеграційного угруповання так і у всьому світі, при виконанні наступних умов:

- чим більший економічний регіон розширення інтеграційного угруповання та відповідно більший потенціал національного розділення праці;
- чим нижче середній рівень тарифів на імпорту товарів з-за кордонів союзу по відношенню до рівня на якому могли б знаходитись ці тарифи при відсутності союзу;
- чим вище ступінь відповідності між асортиментом продукції тих галузей з високими витратами виробництва в різноманітних регіонах союзу, які були захищені в обох країнах-учасницях союзу до його створення, тобто з меншим рівнем компліментарності країн-учасниць союзу у відношенні захищених галузей до створення союзу;
- чим вища різниця між питомою вагою витрат виробництва в захищених галузях в різних регіонах союзу і, відповідно, чим більшу економію може забезпечити вільна торгівля продукцією цих галузей в рамках союзу;
- чим вищий рівень тарифів на потенційних експортних ринках за рамками зони союзу для товарів у виробництві яких країни-учасниці союзу в умовах вільної торгівлі мали б порівняльну перевагу і, відповідно, чим менше збитки, які виникають в наслідок зменшення ступеня спеціалізації виробництва між зоною митного союзу та рештою світу;
- чим більша кількість захищених галузей, для яких розширення ринку призводить до зменшення граничних витрат виробництва, які стають нижчими за витрати придбання відповідних товарів, які вироблені за межами митного союзу;
- чим менша кількість тих захищених галузей, в яких розширення ринку в рамках митного союзу забезпечує зростання виробництва, але не приводить до такого зменшення граничних витрат виробництва, при якому вони стають нижче витрат придбання відповідних товарів, які вироблені за межами митного союзу [1]

Таким чином, Якоб Вінер виокремив сім умов при виконанні кожного з яких відбувається розширення обсягів міжнародної торгівлі. Джеймс Мід є автором, що продовжив дослідження ефектів створення митних союзів розпочатих Якобом Вінером. Згідно досліджень Джеймс Міда в теорії митних союзів мають місце наступні закономірності:

- розширення масштабів міжнародної торгівлі у короткостроковому періоді має місце і в результаті цього відбувається зростання доходів країн;

- більшу ефективність утворення митного союзу має інтеграція країн з дуже схожими або конкурентними економіками, але потенційно, взаємодоповняльними одна одну;
- утворення митного союзу з більшою вірогідністю принесе економічний добробут в тих об'єднаннях, де були високий рівень першочергових мит;
- митний союз між двома країнами з більшою вірогідністю підійме економічний добробут, якщо кожна з країн по відношенню одна до одної буде виступати в якості головного постачальника товарів, які вона експортує, та якщо вони будуть виступати по відношенню один до одного в якості головного ринку товарів, що вони імпортують;
- утворення митного союзу з більшою вірогідністю принесе економічний добробут в тих об'єднаннях, на членів яких припадає більша частка світового споживання і торгівлі. Якщо взяти певну крайню границю, союз між усіма державами світу не міг би привести до якої-небудь переорієнтації імпоротної або експортної торгівлі. Чим більше охоплена зона, тим більше розширення торгівлі в межах цієї зони і значно меншою буде переорієнтація;
- утворення митного союзу з вищою ймовірністю буде економічно ефективнішим тоді, чим нижчим буде рівень імпорتنих мит в країнах, що не входять до інтеграційного утворення;
- митний союз з меншою ймовірністю спричинить небажані непрямі наслідки на економічний добробут у світі, тоді коли торговельні бар'єри приймають форму фіксованих кількісних обмежень, а не податків на імпорт;
- утворення митного союзу з вищою ймовірністю буде економічно ефективнішим тоді, чим більший утворюється розмах для економік з великомасштабними виробництвами в тих галузях в рамках інтеграційного об'єднання, які тепер можуть розширюватись;
- часткове багатостороннє зменшення країнами-учасницями своїх мит на торгівлю один з одним з більшою вірогідністю принесе добробут і буде найменш шкідливим, чим пізніше відбудеться повна ліквідація цих мит [2].

Проведемо аналіз припущень класиків, виходячи із сучасних умов функціонування світової економіки та темпів змін економічної кон'юнктури. Регіоном перевірки є митний союз Бенілюксу, створений у 1948 році (з 1960 під назвою Бенілюкс), який, як відомо, включає три країни Західної Європи – Бельгію, Нідерланди та Люксембург [3]. На момент утворення союзу Бенілюкс сприймалось світом як певний цікавий експеримент, який невідомо до чого приведе. Як відомо, експеримент видався вкрай успішним і заклав підвалини створенню Європейського об'єднання вугілля і сталі у 1952 році, що у XX ст. виріс у Європейський економічний простір з 27 країнами-учасницями.

Методологією перевірки є емпіричний зріз постулатів економічних ефектів створення митного союзу Якоба Вінера та Джеймса Міда більше ніж через 60 років існування митного союзу Бенілюкс. Перший постулат, щодо прямої залежності між розміром економічного регіону розширення інтеграційного угруповання і потенціалом міжнародного поділу праці.

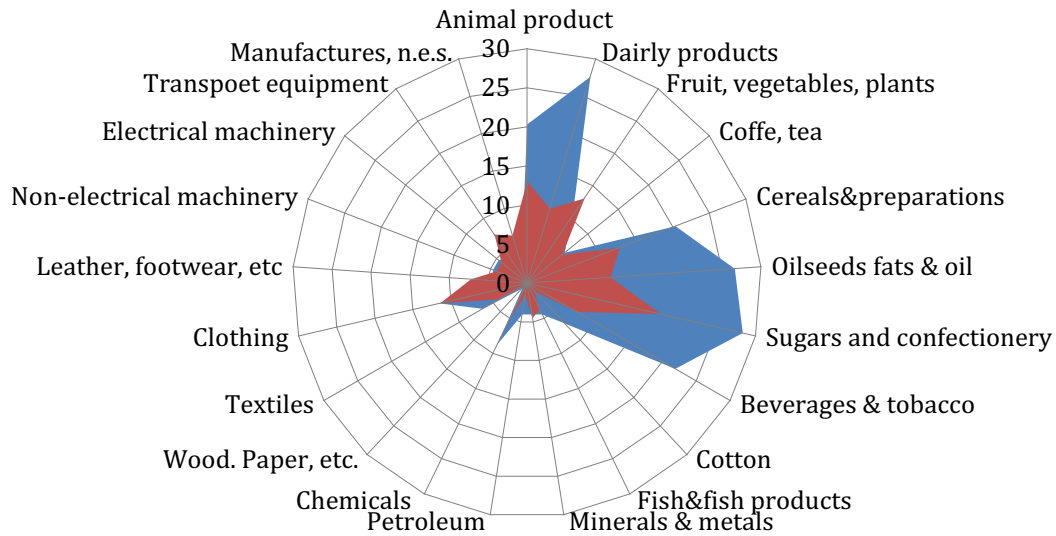
Таблиця 1.
Показники країн-членів митного союзу Бенілюкс, 2012 р.

	Показник	Бельгія	Нідерланди	Люксембург	Разом
1	Населення, млн. чол.	11,0	16,7	0,6	28,3
2	Площа, тис. км ²	31	42	3	76
3	Місце в світовій торгівлі, експорт товарів	11	5	70	–
4	Місце в світовій торгівлі, експорт послуг	16	9	19	–
5	Місце в світовій торгівлі, імпорт товарів	11	7	66	–
6	Місце в світовій торгівлі, імпорт послуг	15	8	28	–
7	Експорт (2012) млрд. дол. США	314,6	556,5	15,5	886,6
8	Експорт (2011)	332,3	550,2	19,2	901,7
9	Приріст, %	-5,4	1,1	-19,3	-1,7
10	Імпорт, млрд. дол. США (2012)	325,2	490,1	25,08	840,4
11	Імпорт млрд. дол. США (2011)	342,3	492,1	26,54	861,0
12	Приріст, %	-5%	-0,5%	-5,5	-2,3

Джерело: складено автором за даними СІА [6].

В країнах Бенілюксу нараховується близька 28 млн. чоловік данні за 2011 рік, (Бельгія – 11 млн. чол., Нідерланди – 16,7 млн. чол., та Люксембург 0,6 млн. чол.) [4]. Загальна площа території складає 76 тис. км² (Бельгія – 31 тис. км², Нідерланди – 42 тис. км² та Люксембург – 3 тис. км²) надзвичайно невелику за розміром територію співставну з площею територій невеликих незалежних держав, таких як Грузії та Ісландії – по 70 тис. км², Сьєрра-Леоне – 72 тис. км², Шрі-Ланка – 66 тис. км² [5]. Показник ВВП становить 1,4 трлн. дол. США (Бельгія – 506,2 млрд. дол. США, Нідерланди – 829,0 млрд. дол. США, та Люксембург – 77,4 млрд. дол. США) [5]. В своїй сукупності показник ВВП Бенілюксу складає 2,2% загально світового ВВП з щорічним приростом в середньому – 1,5% (Бельгія – 1,8%, Нідерланди – 1% та Люксембург – 1,7% (2011 рік)) [5]. Для порівняння сукупний ВВП Росії становить також 1,5 трлн. дол. США., Індії – 1,7 трлн. дол. США, Канади – 1,5 трлн. дол. США [5]. Як бачимо, надзвичайно невеликі за розміром своєї території країни за рахунок інтеграції між собою і ефективного МПП досягли рівня країн, що мають в рази більші запаси природних ресурсів та потенціалу людських ресурсів. Перше твердження класиків підтверджується певною мірою, оскільки об'єднання Бенілюксу є надзвичайно невеликим за своїм географічним розміром, але показує високий рівень економічного розвитку, що має позитивну динаміку.

Рис. 1. Рівень тарифного захисту в ЕС-27 та Україні по товарним групам.

Джерело: Складено автором за даними COT [7].

Другим твердженням про більшу ефективність утворення митного союзу має інтеграція країн з дуже схожими або конкурентними економіками, але потенційно, взаємодоповняльними одна одну. В разі розгляду Бенілюксу, маємо ситуацію тільки двох більш-менш схожих першочергово країн Бельгії і Нідерландів, оскільки економіка Люксембургу є карликовою про конкуренцію з відносно великими економіками не може йти, виключно взаємодоповняльний характер. «Зростання Люксембургу ще з початку 80-х було викликано віртуозним компромісом між впливовою політикою, розвиненим партнерством з сусідніми країнами і, перш за все, економікою зовнішньої орієнтації з урахуванням регіональної спеціалізації» [3].

Що ж до економік Бельгії та Нідерландів, то тут ситуація інша. Показники зовнішньої торгівлі Бельгії по експорту становлять – 314,6 млрд. дол. США (2012 рік) – 5,4% по відношенню до попереднього року (332,3 млрд. дол. США. Цей показник виводить Бельгію на 17 місце найбільших країн-експортерів у світі. Основними статтями експорту Бельгії є: машини та обладнання, продукти хімічної промисловості, оброблені діаманти, метал та продукти металопрокату, харчові продукти. Ці групи товарів країна постачає у Німеччину – 18,7%, Францію – 16,9%, Нідерланди – 12,5%, Великобританію – 7,2%, Італію – 4,6% та США – 4,5% [6].

В той час Бельгія імпортує на суму у 325,2 млрд. дол. США, що на 5% менше ніж у 2011 році. Основними статтями імпорту країни є сировина, машини та обладнання, продукти хімічної промисловості, необроблені діаманти, фармацевтика, продукти харчової промисловості, транспорт та нафтопродукти. Основними країнами партнерами з яких Бельгія імпортує продукцію є Нідерланди – 19,9%, Німеччина – 15%, Францію – 10,8%, Великобританію – 6%, США – 5,3%, Ірландію – 4,5% та Китай – 4,2% [6]. Як бачимо за статистичними даними Бельгія веде активну торговельну політику з Нідерландами, по імпорту вони є основними торговельними партнерами по експорту входять у трійку.

Показник експорту товарів і послуг в Нідерландах становить 556,6 млрд. дол. США (2012 рік) з невеликим приростом по відношенню до попереднього року на рівні 1,1%. Основними статтями експорту Нідерландів є: машини та обладнання, продукти хімічної промисловості, харчові продукти та продукти нафтопереробної галузі. Ці групи товарів

країна постачає у Німеччину – 26,2%, Бельгію – 14,1%, Францію – 9,3%, Великобританію – 7,7%, Італію – 4,8% та США – 4,5% [6]. Як бачимо географічна структура експорту Нідерландів майже на 100% коплює структуру Бельгії, з відмінністю у тому, що Бельгія для Нідерландів іде на 2 місці, після Німеччини (а не на третьому як у Бельгії Нідерланди).

Таблиця 2.
Рівень тарифного захисту в ЕС-27 та Україні по товарним групам, 2012

	Product group	European Union-27, AVG, 2012	Ukraine, AVG, 2012	Spread
1	Animal product	24,3	13,0	11,3
2	Daily products	57,6	10,0	47,6
3	Fruit, vegetables, plants	10,4	13,1	-2,7
4	Coffe, tea	6,2	5,8	0,4
5	Cereals & preparations	20,3	12,7	7,6
6	Oilseeds fats & oil	66,6	10,7	55,9
7	Sugars and confectionery	28,3	17,5	10,8
8	Beverages & tobacco	21,8	7,3	14,6
9	Cotton	0,0	1,4	-1,4
10	Other agricultural products	7,6	4,4	3,2
11	Fish&fish products	4,4	3,7	0,7
12	Minerals & metals	2,0	4,5	-2,5
13	Petroleum	2,0	1,5	-0,5
14	Chemicals	4,6	5,1	-0,7
15	Wood. Paper, etc.	0,9	0,4	0,5
16	Textiles	6,5	4,1	2,4
17	Clothing	11,5	11,4	0,1
18	Leather, footwear, etc	4,2	7,2	-3,0
19	Non-electrical machinery	1,7	4,2	-2,5
20	Electrical machinery	1,7	4,2	-2,5
21	Transpoet equipment	4,1	7,5	3,4
22	Manufactures, n.e.s.	2,5	6,4	3,9

Джерело: Складено автором за даними COT [7].

Як бачимо географічна структура експорту Нідерландів майже на 100% коплює структуру Бельгії, з відмінністю у тому, що Бельгія для Нідерландів іде на 2 місці, після Німеччини (а не на третьому як у Бельгії Нідерланди). Ситуація з імпортом є наступною: 490,1 млрд. дол. США (2012 рік) з незначним зменшенням у 0,5% зі схожою товарною структурою – машини та обладнання, продукти хімічної промисловості, нафтопродукти, продукти харчової та легкої промисловості. Показник експорту товарів і послуг в Нідерландах становить 556,6 млрд. дол. США (2012 рік) з невеликим приростом по відношенню до попереднього року на рівні 1,1%. Основними статтями експорту Нідерландів є: машини та обладнання, продукти хімічної промисловості, харчові продукти та продукти нафтопереробної галузі. Ці групи товарів країна постачає у Німеччину – 26,2%, Бельгію – 14,1%, Францію – 9,3%, Великобританію – 7,7%, Італію – 4,8% та США – 4,5% [6]. Як

бачимо географічна структура експорту Нідерландів майже на 100% компліює структуру Бельгії, з відмінністю у тому, що Бельгія для Нідерландів іде на 2 місці, після Німеччини (а не на третьому як у Бельгії Нідерланди). Ситуація з імпортом є наступною: 490,1 млрд. дол. США (2012 рік) з незначним зменшенням у 0,5% зі схожою товарною структурою - машини та обладнання, продукти хімічної промисловості, нафтопродукти, продукти харчової та легкої промисловості.

Домінуючими країнами-партнерами з яких Нідерланди імпортують продукцію є: Німеччина – 14,5%, Китай – 11,8%, Бельгію – 8,6%, Великобританію – 6,1%, Росія – 6%, США – 5,9% та Франція – 4,2%. [6].

Таким чином проаналізувавши товарну і географічну структури країн-учасниць митного союзу Бенілюкс робимо висновок про високий відсоток ідентичності як товарної так і географічної складової зовнішньої торгівлі цих країн. Країни виступають домінуючими партнерами один для одної в більшості товарних груп та здійснюють свою зовнішню-торгівельну політику з однаковими партнерами.

Третє твердження Якоба Вінера стосується ступеня відповідності між асортиментом продукції тих галузей з високими витратами виробництва в різноманітних регіонах союзу, які були захищені в обох країнах-учасниках союзу до його створення, тобто з меншим рівнем компліментарності країн-учасниць союзу у відношенні захищених галузей до створення союзу. Виходячи з сьогоденних реалій, входження всіх країн митного союзу Бенілюкс до СОТ, (з 01 січня 1995 року) і існування єдиних митних ставок виявляється неможливим оцінка диференціації в середині митного союзу. За даними СОТ в країнах ЕС діють єдині ставки на торгівлю товарами та послугами у всіх країнах-членах об'єднання (див. табл. 2).

Як бачимо з таблиці в країнах інтеграційного угруповання в цілому тарифні ставки є вищими ніж в країні, що не входить до нього, що є одним із динамічних ефектів утворення союзу – зростає конкуренція між виробниками з різних країн, яка стимулює зростання цін, призводить до покращання якості товарів, стимулює створення та впровадження нових технологій. Зокрема, в порівнянні з Україною країни Бенілюксу мають у 14 товарних групах вищі ставки митного захисту, а саме: олія – 55,9 п., товари повсякденного вжитку – 47,6 п., напої та тютюн – 14,6 п., продукція тваринного походження – 11,3 п., цукор та кондитерські вироби. Простежується високий рівень захисту національного ринку від іноземного виробника. За рахунок вищих ставок відбувається приплив іноземних інвестицій, оскільки корпорації з країн, що не входять до союзу, прагнуть зберегти за собою певний сегмент закритого митним бар'єром ринку за рахунок створення підприємств всередині країн, що інтегруються. Окрім того, позиція кожної з країн-учасниць інтеграційного угруповання на торгових та економічних переговорах є вигіднішою порівняно зі становищем окремої країни, що не входить до союзу, і це забезпечує для країни-учасниці вигідні умови торгівлі на світовій арені.

У комплексному вигляді важко оцінити усі ці аргументи. Для визначення того, наскільки країна виграла від приєднання до союзу, необхідно з'ясувати, що було б, якби вона не стала членом союзу, що звісно можливо зробити виключно гіпотетично. Необхідно також врахувати, що наслідки приєднання країни до союзу, як позитивні, так і негативні, мають більш довгостроковий характер ніж короткостроковий, залежать від загального стану справ на світовій арені, а інколи мають суто політичне підґрунтя.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Основним висновком емпіричної перевірки теорії митних союзів є те, що виявляється вкрай складно зробити однозначний висновок щодо впливу інтеграційного

угруповання для країни взагалі. Митний союз може виступати як інструмент, що приводить до більш економічно-ефективного використання ресурсів, але може і не використовуватись в якості такого, оскільки не відомо який був би економічний розвиток Бельгії, Нідерландів та Люксембургу без об'єднання. Все залежить від конкретних обставин і точних умов в реальній економіці країни – учасниці інтеграційного угруповання. Хоча постулати теорії митних союзів, що підлягали перевірці підтверджуються в економіці Бенілюксу, а саме підтверджено розширення масштабів міжнародної торгівлі у довгостроковому періоді, що призвело і продовжує призводити до зростання доходів. Митний союз Бенілюксу привів до ефективного утворення через інтеграцію країн з дуже схожими та конкурентними економіками, що виявились взаємодоповняльними одна одну, в тому числі в якості головного постачальника товарів, які вона експортує, та якщо вони будуть виступати по відношенню один до одного в якості головного ринку товарів, що вони імпортують. Виходячи з цього спроби екстраполювати ситуацію Бенілюксу на економічні умови України, вбачаються нам доволі поверхневими і результати можуть привести до необґрунтованих висновків, що іноді зустрічаються в наробках української наукової думки. Також часткове поступове багатостороннє зменшення країнами-учасницями Бенілюксу митних ставок на торгівлю один з одним, а не повна їх ліквідація мало позитивні результати на економіках країн і стимулювало національних виробників.

Список використаних джерел

1. Viner Jacob. The customs union issue / J. Viner. – Режим доступу: <http://www.econlib.org/library/NPDBooks/Viner/vnSTT1.html#Chapter 11>.
2. Meade James. The theory of customs unions, selections / J. Meade. – Режим доступу: http://www.seinstitute.ru/Files/Veh6-45_Meade.pdf.
3. Митний союз Бенілюкс. Офіційний сайт Об'єднання. – Режим доступу: http://www.benelux.int/nl/bnl/bnl_intro.asp.
4. World Development Indicators: Population dynamics. World Development Indicators database / The World Bank – Режим доступу: <http://data.worldbank.org/indicator/IS.BUS.NREG>.
5. World Development Indicators: Size of the economy. The World Bank World Development Indicators database / The World Bank. – Режим доступу: <http://wdi.worldbank.org/table/1.1>.
6. The World Factbook / Central Intelligence Agency. – Режим доступу: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/be.html>.
7. WTO statistics database / World Trade Organization. – Режим доступу: http://stat.wto.org/CountryProfiles/NL_e.htm.